

Keramiek IS HOT

Materialen en technieken dagen industrieel ontwerpers uit om te komen tot nieuwe vormen en modellen. Tel daar de tijdgeest bij op, en de designgeschiedenis ontvouwt zich voor je ogen. Een van de oudste materialen en technieken die we kennen - het bakken van klei tot keramiek - staat nu weer in grote belangstelling. Designers herontdekken dit oeroude materiaal en geven er - letterlijk en figuurlijk - een nieuwe draai aan.

Tekst Renske Schriemer

Van zacht en kneedbaar naar hard en vormvast: keramiek is ambachtelijk en duurzaam. Het vervormen van klei tot keramiek is ontegenzegglijk een van de oudste ambachten ter wereld. Sinds mensheugenis bouwen we uit rolletjes of platen van het zachte materiaal vormen, boetsen we ermee en maken we er al gietend en draaiend functionele en decoratieve objecten van. We onttrekken de grondstof letterlijk aan de aarde, dan nog kneedbaar en transformeren het naar een harde en duurzame toepassing: een vaas, kom, een bord.

Eenmaal gestookt of gebakken is keramiek een lang leven beschoren. Keramische overblijfselen zijn extreem duurzaam en komen na duizenden jaren vaak nog puntgaaf tevoorschijn uit de bodem. Beeldjes van klei zijn bekend uit de vroegste menselijke bezigheden. Aardewerken vaten voor het bewaren, koken en serveren van voedsel en het vervoeren van water werden minstens 20.000 jaar geleden al gemaakt in China.

Eeuwenoude, misschien wel duizenden jaren oude keramiektechnieken zijn door overlevering en rituelen bewaard gebleven en staan de laatste jaren opnieuw in de belangstelling van ontwerpers. Zoals bij de Franse ontwerper Noé Duchaufour-Lawrance, die een paar jaar geleden het roer om gooide. Hij verliet Parijs, waar zijn bloeiende studio met opdrachtgevers als de meubelmerken Ligne Roset en Petit Friture, nog steeds

Bij keramiek denk je al snel aan kleine producten maar er is veel meer mogelijk

gevestigd is en verkaste met zijn gezin naar Lissabon. De ontwerper was op zoek naar een ander leven, meer rust, maar vooral naar een herbezinning op vak. 'Ik voelde dat het anders kan en moet, minder industrieel.'

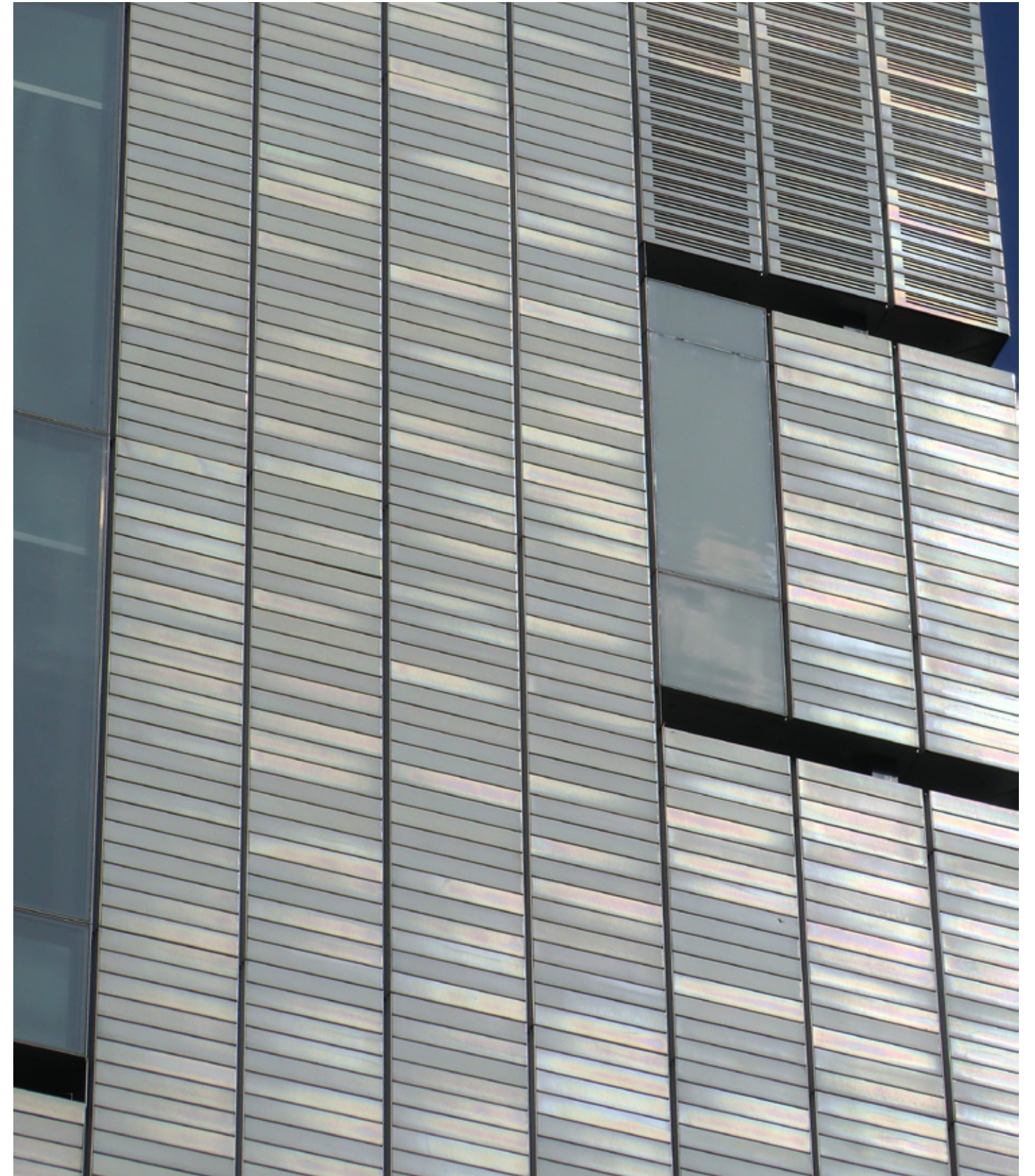
BARRO NEGRO

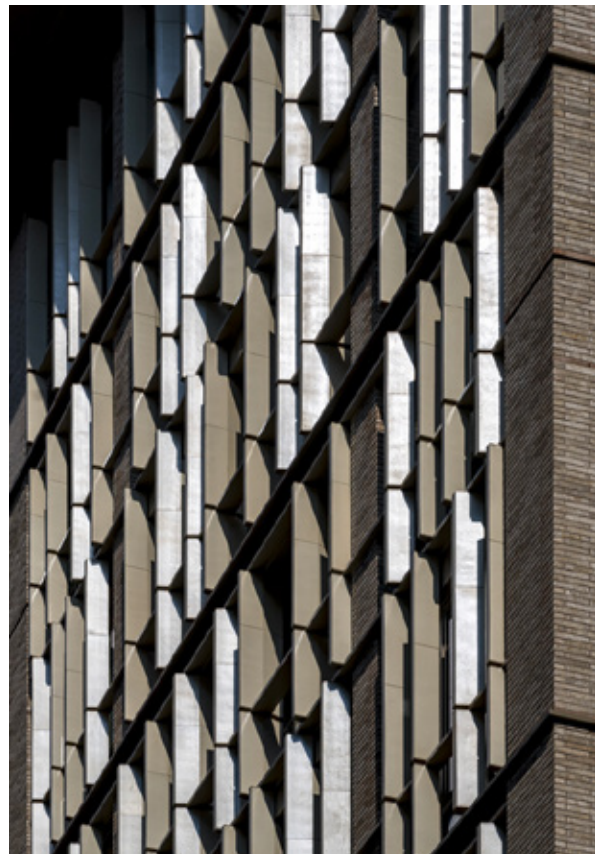
Op een van zijn tochten over het Portugese platteland leerde hij het zwarte keramiek 'Barro Negro' kennen, een specialiteit in die streek. Het dankt zijn kleur aan het stookproces op een open plek in de natuur. 'We maakten daar kennis met de >>

<< Noé Duchaufour-Lawrance, *Barro Negro*, 2020 ©NunoSousa

< Floris Wubben, *Twelve Forty*, 2019, voor *The Future Perfect*

> Christine Jetten, *groundbreaking glazes op de gevel van The Museum of Arts and Design, New York*, 2008

> Christine Jetten, groundbreaking glazes op 1 Great Jones Ally | 688 Broadway, New York, 2020 i.s.m. BHSH Architects NY

> Noé Duchaufour-Lawrance, Barro Negro, 2020

keramisten Xana Monteiro en Carlos Lima van de keramiek werkplaats Barraca dos Oleiros, die hun leven hebben gewijd aan de eeuwenoude, overgedragen stooktechniek', vertelt Duchaufour-Lawrance. Het leidde tot een bijzondere collectie zwart keramiek: vazen, lampen en een diffuser mét een speciaal ontwikkelde lokale geur. 'Het zijn producten met betekenis en ziel: gemaakt van klei uit de buurt, in kleine oplages en zonder schade aan de omgeving. Maar ook het proces is van waarde. Uiteindelijk boden Xana en Carlos ons aan om de vazen af te bakken tijdens een eeuwenoud ritueel. Alle dorpsbewoners komen dan samen om de potten op open vuur voor te bakken, waarna ze worden gesmoord onder een dek van dennentakken en maïsbladeren. Daar krijgen ze hun zwarte kleur van. Onze 'Seonga' was tijdens de volle midzomeraan en daardoor nog specialer. Om nooit te vergeten.' Nu ziet hij een toekomst voor zich waarin de kennis en kunde van deze ambachtsmensen weer een plek krijgen, ook in de industriële productie van onze spullen. 'Zodat er meer menselijkheid en minder verspilling aan te pas komt.'

Duchaufour-Lawrance staat niet alleen. Ook de Nederlandse ontwerper Floris Wubben stort zich op keramiek. In zijn werk stapt hij af van de gebaande paden, zowel in wat hij maakt als in hoe hij dat doet. In dat laatste ligt een duidelijke link met industriële productie. Wubben perst de klei door een extruder, een soort industriële 'pastamachine' waarmee normaliter

gesmolten plastic in een mal wordt geduwd. Dat begon met vazen, die hun specifieke vorm kregen door de extrusieprofielen die Wubben zelf ontwikkelt. 'Bij keramiek denk je al gauw aan kleine producten zoals kopjes of servies. Maar ik verken graag grenzen. Groot werken in keramiek is een enorme uitdaging, dat spreekt me aan.' Dus ging het van krukken naar tafels, stoelen, spiegels en lampen. En hoewel de binnenmaat van de oven nog als beperking werkt, lijkt het einde nog niet in zicht. Wubben voelt zich overigens geen keramist, maar eerder een ontwerper die op keramiek is gestuit. 'Een materiaal dat fragiel overkomt, maar supersterk is.' Maar ook een razend moeilijk ambacht, waarbij alles uitmaakt: van de samenstelling van de klei tot de stooktemperatuur. 'Werken in keramiek kan vreselijk zijn, maar als het lukt jezelf creatief te overstijgen in keramiek geeft dat een waanzinnig gevoel', zegt hij.

SLOW DESIGN

De herontdekking van keramiek lijkt een wereldwijde ontwikkeling. De in New York gevestigde ontwerper Chris Wolston, bekend van een zijn terracotta fauteuils, krukken en tafels, houdt van de tactiliteit van het materiaal: tijdens het proces. 'Ik ben opgeleid in glas, maar dat kun je tijdens het maken niet aanraken. Klei is vies en onaantrekkelijk, maar ook aantrekbaar. Als ik werk, zit ik onder de modder.' Hij ziet de opkomst van 'slow design' zoals keramiek, als een reactie op de

Keramiek komt als materiaal fragiel over, maar is supersterk

> Jaime Hayon, Showtime, 2006, voor Barcelona Design

massaproductie en het uniforme en afstandelijke resultaat die dat oplevert. Precies dat ambachtelijke gevoel, maar dan binnen een moderne context, brengt ook Christine Jetten in haar werk. Van beeldend kunstenaar in keramiek, is ze inmiddels gespecialiseerd in het ontwikkelen van bijzondere glazuren voor moderne architectuurontwerpen. Ze merkt een groeiende belangstelling voor keramische tegels, geveldelen en geglazuurde panelen in de architectuur. Het liefst inspireert ze met haar unieke glazuren architecten in hun ontwerpproces, zodat ze gaan denken en ontwerpen in het materiaal. 'Dan is geglazuurd keramiek geen decoratie, maar echt onderdeel van het ontwerp', stelt ze. Ze is een pionier in haar vakgebied en haar werk is onderdeel van gebouwen in New York, Londen, Beijing en Doha. Keramiek laat zich vormen voor het stolt en dat geldt

ook voor het magische proces van glazuren. Alles is mogelijk en alleen met veel kennis en kunde te sturen: een gram meer of minder grondstoffen in het recept, of een oventemperatuur die tien graden hoger is en het resultaat kan anders zijn.

TIJDLOOS EN AARDS MATERIAAL

In de moderne designgeschiedenis is altijd een meer of minder prominente plek geweest voor keramiek. Van de tijdloze serviezen uit de Finse Arabia-fabriek, zoals het iconische *Teema* van Kaj Frank, tot de kleurrijke *Totems* die Memphis-designer Ettore Sottsass maakte voor het Italiaanse Bitossi. Ook onze eigen Dutch Designers waagden zich eraan met succes, zoals Kiki van Eijk met haar *Soft Clock* van keramiek, een ogenschijnlijk aaibaar maar hard gebakken klokje. Of het aandoenlijke servies *Pretty Happy* van Maarten Baas, beide collecties gemaakt bij het Nederlandse Cor Unum Ceramics, een van de weinige Nederlandse keramische productiehuisen, dat in samenwerking met ontwerptalent nieuw keramisch werk ontwikkelt.

Overigens was het dat andere Nederlandse keramiekbedrijf, Koninklijke Tichelaar in Makkum, dat design en keramiek internationaal heel prominent bij elkaar bracht. Op het hoofdpodium van de meubel- en designwereld, de jaarlijkse designweek in Milaan, toonde Tichelaar in de jaren nul en tien van deze eeuw collecties unica. Zij deden dat samen met designers als Hella Jongerius, Studio Makkink en Bey, en Atelier NL - dat serviezen maakte met klei uit verschillende delen van Nederland, herkenbaar aan de kleur van de klei uit die streek. Het initiatief van Tichelaar heeft zeker bijgedragen aan de hernieuwde belangstelling voor keramiek, ook in de designwereld.

Inmiddels is de interesse in klei en keramiek allang niet meer voorbehouden aan designers alleen. Interieurmerken en hun klanten zijn er dol op. Daarvan getuigen de vazen *Découpage* van de Franse broers Ronan en Erwan Bouroullec. Die serie maakten ze in 2019 vooral als studie voor designmerk Vitra. De vazen bestaan uit dikke plakken klei, nogal rechthoekig afgesneden tot kokers, die werden gevouwen en voorzien van uitgesneden vlakke ornamenten. De interesse was zo overweldigend dat de kleurrijke serie vazen, die je zelf nog kunt aanvullen met keramieken decoratieve opzetstukken, inmiddels in de vaste collectie van Vitra is opgenomen.

Eigenlijk heeft elk zichzelf respecterend (design)meubelmerk keramiek in de collectie op dit moment. Of het nu de uitgesproken vazen van Jaime Hayon voor Barcelona Design zijn, of het meer understated en matte keramiek in nude tinten in de collecties van Ferm Living en Muuto: keramiek is hot. Noé Duchaufour-Lawrance begrijpt het wel. Klei is aards, brengt warmte en menselijkheid in de high tech-wereld waarin we ook leven. 'Keramiek heeft de kracht om - net als planten of textiel - weer iets analogoos terug te brengen, en daarmee wat vertraging in onze digitale wereld.' Duurzame stukken bovendien, die misschien door de archeologen van de toekomst met verwondering ooit weer uit de bodem worden gehaald. <<